

de goede daad

door
Jan
Breunesse

Jas en Rooie Rinus, twee mannen van de kleine negotie, zijn aan het einde van hun vermoeiende dagtaak. Samen trekken ze het leven door, langs de eindeloos slingerende binnenwegen, van woning tot woning, van steê tot steê. Beiden zijn gewapend met een knoestige doornstok. Die stok is hun onmisbare reismakker. Daarop leunen ze, als hun vermoeide voeten niet meer verder willen. Daarmee zwaaien ze, als ze elkander vertellen de gierigheid en krenterigheid van boeren en burgers. Daarmee slaan ze, als de grote nijldige honden van hun cliëntèle luid blaffend op hen aanstormen om van hun befranjerde broek een gordijn te fabriceren.

Jas, zijn winkel op de rug met een brede, vette leren riem goed vastgesjord, is een man, die veel van de wereld gezien heeft. In al de provinciën van Nederland heeft hij reeds gezworven, behalve in Zeeland. Daar is te veel water, zegt Jas altijd. En water is allenig goed om het stof op de wegen vast te leggen. Maar volgens zeggen van collega's moest juist Zeeland een best arbeidsveld zijn. Toch is hij er nooit geweest. Op praatjes, zegt Jas dan, mot je nooit op ofgaan. As je wat zegt of ergens over dink, mot je dat weten, omdat je dat met je eigen ogen gezien heit of om zo te zeggen, eigens ervaren heit. Jas wist alles. Hij wist, waar je slapen kon in het hooi, hij wist, waar je het beste eten kreeg, hij wist zaken, waar je gevonden kippen inruilen kon tegen jenever. En

als hij wat anders vond, wist hij het heel goochem weg te smokkelen, zodat nooit iemand er iets van merkte.

Zo handig als Jas was Rinus niet. Hij was pas acht en twintig en Jas was vijftig geweest. Maar Rinus kon vertellen en leugenen. Hij kon net zo goed leugenen als alle kranten bij elkaar. Hij kon vertellen over zijn vrouw, die hij bewusteloos uit een woonwagen gehaald had en nu woonde in een heihutje onder Renswou. Daar maakte ze mandjes van hei voor de mensen, die 's zomers daar woonden en 's winters in de stad. Zogezeid de pesioengasten. Hij vertelde van z'n jongie, die twee lamme pootjes had. Dat kiend kost d'r geweunweg niet op staan. En hij had nog een verzwering aan z'n ogies, zodat hij niet zien kon ok. Z'n vrouw kost

van schrik niet meer werken, zodat hij, Rooie Rinus, het hele land doortrekken most om brood voor zijn vrouw en zijn jongie te verdienen, want onder Renswou was geen werk te krijgen voor een man zoals hij.

Als de mensen dan nog geen stukje band of klosje garen van hem kochten, zei hij op dezelfde treurige toon: — Is 't niet zo, Jasper. — En Jas, innerlijk bewogen door de dieptreurige levensomstandigheden van zijn makker, loog van ganser harte mee:

— Jaat, juffrouw, dat is zo gebeurd. 'k Bin der eigens bij geweest. U mot die erme vrouw daar zien zitten in dat ermoeiege hutje. Jaat, u most eigens zo'n jongie hebben, dat je met zwerende ogies an zit te kijken en je toch niet kan zien.

Wanneer Jas dat zo echt meewa-

Zo handig als Jas was Rinus niet.

rig zei, pienkelde Rinus een traan weg uit z'n rooddoorlopen ogen en dan gebeurde het maar zelden, dat een boerenvrouw haar beurs dichthouden kon. Zodra ze dan genoeg bij elkaar gemazzeld hadden, zeiden ze: — Kroeg, waar bin je? Me hebbe dorst.

— Een borrel, zegt Jas dan.
— Mijn ok een borrel, zegt Rinus.
— Santjes op je wijf, zegt Jas en hield zijn glas in de hoogte.
— 'k Wou, dat ik d'r nou eentje hadde — antwoordt Rinus, die met een gulzige slok zijn borrel naar binnen slaat, en woest slaat hij met zijn doornstok op de houten vloer.
— Pak er dan ene — merkt Jas droog op, — d'r lopen er genoeg op de wereld. Allenig mag je wel uitkaike, dat je er geen neemt beneden je stand.
— Beledig je soort, maar mijn niet!
— Bin ik soms een landloper? Ik bin annemer van mijn vak. Ik neem alles an, wat ze me geven, behalve een wijf, die mot ik niet.
— 'n Borrel, ober — brouwt Rinus. Ze slurpen weer het kostelijke brandende vocht uit de glazen kelkjes met de grote glazen bodem.
— Bin jij wel eens getrouwd geweest, Jas? Daar weet ik niks van of, of zit je weer te liegen?
— Nou mot je niet dinken, dat ieder mins op de wereld zo'n groot leugenbeest is als jij — antwoordt Jas geprikkeld.
— Ik lieg toch ok nie. As ik wat vertel, dat is geen liegen. Dat is me vak, daar eten en drinken me van.

— Neent, dat is zo, dat is mazzel. De grote lui liegen veel meer. Nou gaan me weg, want 't is temet donker. Me zelle zien, dat me bij Poldersloot in 't hooi kommen. Je weet, op het Rijnhoefie. Daar leien van die goudrenets in de schuur. Die smaken wat lekker as je in 't hooi leit.
— O jaat, bij die twee ouwe kerels.
— Dink d'r om, as je in huis komp en je kraig een snee brood, dan sla je een kruis en dan doe je effen je ogen dicht. Want ze binnen goed kathelik. As ze nou zien, dat je ok kathelik bin, dan kraig je nog een stik worst of een stik spek. En as je klaar bin met eten, doe je nog eris zo met je hand — legt Jas uit.
— As je nou driemaal een kruis maakt, zouen die ouwen je dan een borrel geven — informeert Rinus spottend.
— 'k Zou 't maar niet proberen, maar in de kelder staan nog wel een paar flessen wijn, voor de pestoor, as die soms komp.
— Dan zal ik wel voor pestoor spelen — grijslacht Rinus en geniet reeds in het schone nachtelijk vooruitzicht.
Die Jas toch! Die wist nou alles!

In het opkamertje van het Rijnhoefie zit baas Knop een bakkie troost te drinken. Neel, zijn vrouw, loopt bedrijvig heen en weer om de boel een beetje te beredderen, voor zij rustig gaat zitten om de blauwe kiel van Hein Knop te verstellen. Met de handen op de tafel en de voeten op de sporten van zijn rietmatten stoel zit Jan Gerrits. Aandachtig bekijkt hij de plaatjes in de krant. Voor hem staat een kist sigaren, die hij meegekregen heeft van zijn vader en die hij aan baas Knop gegeven heeft als stoffelijk blijk van dankbaarheid. Hein Knop bekijkt het kistje aandachtig. Hij ontcijfert de letters op de banderolle en draait het om en om tussen zijn lange knokelige vingers. Jan Gerrits houdt op met plaatjes kijken en volgt met de ogen zelfs de geringste beweging van den boer. Uit de scheeg haalt de boer het mes,

zwart van aarde en snijdt de banderollestrook door. Handig wipt hij de spijker er uit. Daar liggen de sigaren, keurig naast elkaar, met een goudbandje er om. Op het deksel staat het portret van een deftigen mijnheer, die net zo'n sigaar rookt als in 't kistje leit.
— Van Zijlst — leest Jan zacht.
— Van Zijlst — zegt de boer hardop. Hij brengt het kistje vlak bij zijn neus, of hij er mee een gat in de sigaren wil boren.
— Ik ben ze zelf wezen halen in de winkel — vertelt Jan trots.
— Zo, kost jij dat al, jongie.
— Makkelijk. Vader heeft de ene helft betaald en ik de andere helft uit m'n spaarpot, omdat u me uit 't water gehaald hebt.
— Krek zo, dat is flienk. Nou zel ik er eens eentje nemen. Kijk, deuze grote zel ik 's oproke. Dat is er vast een, die jij betaald hebt. Steek maar eens een strijkhoutje an. Dat kin je toch wel zonder je te branden.
— Jaat, baas, dat kost ik al, toen ik acht jaar was.
Even later zit baas Knop, met zijn gelapte blauwe kiel en zijn rooie neusdoek half uit zijn broekzak, een grote sigaar te roken, net zo deftig als een kaaskoper in 't café.
— Volluk! Volluk! — wordt er geroepen aan de deur van 't achterhuis. Hein Knop staat op en doet de deur van het woonhuis open.
— Hoe later op de avond, hoe schoner volk, baas Poldersloot. Hoe gaat het er met? Je kin ons toch nog wel? Ik bin Jas en hier neffen me staat Rooie Rinus — klinkt hem tegen vanuit de deeldeur.
— Neent, ik kin julder niet — antwoordt Hein Knop verbaasd.
— Goster, me bennen toch niet verkeerd. Me bennen hier toch op 't Rijnhoefie, bij de twee bazen

Jas was vijftig geweest.

De begerige ogen van Rinus kijken haar na.

Poldersloot, waar me heel ons levend zulke beste vrienden mee bennen geweest? — roept Jas geheel verwonderd terug.

— Bennen julder beste vrinde van Antoon en Wullem Poldersloot geweest? Nou, kommen julder dan nou maar verder. Die ouwe minsen bennen allebei dood en nou bin ik baas op 't Rijnhoefie. Mijn vrouw is Neel Poldersloot, die most ome zeggen tegen Antoon en Wullem.

Voorzichtig leggen ze hun mars op de til en dan volgen ze schuivelend de baas naar de opkamer, de trots van de vrouw. Als deze de late gasten binnen ziet komen, wrijft ze van schrik de handen over elkaar en denkt: Wat een vuile sloebbers haalt hij me nou onder mijn dak. Ook Hein is wat verschrikt, als hij de heren in het licht van de petroleumlamp ziet staan.

— Het zijn vrienden van je ome Antoon en Wullem — merkt Hein ter verontschuldiging op tegenover zijn vrouw, die boos kijkt, omdat die vuile mannen zomaar op haar schone rietmatten stoelen gaan zitten.

— Me hebben niks in ons broek gedaan, vrouw — zegt Rinus lachend. Jas, die intuïtief voelt, dat het op die wijze mislopen zal, kijkt even strak naar zijn grinnenden makker en zegt kalmer:

— As me hier langs kwammen, gongen me altijd effen bij de Poldersloten kijken, maar me wiste niet, dat ze dood wazzen. 't Is jammer, 't bennen altijd van de goeie, vrome mensen geweest, die veul goeie daden deden teugenover 'n erm mins. Ze hebben de plek in de hemel wel verdiend. Niewaar Rinus?

— Jaat — knikt Rinus — 't Wazzen echte vrome Kathelieke minsen. As me vroeger in deze kamer kwammen, dan zeit die ouwe altijd: Julder hebben vandaag al meer gelopen as ik in een hele week. Hier hei je 'n segaar, die hei je wel verdiend. Ene keer kwammen me d'r, toe sting d'r op de tafel 'n kist Van Zijlst segaren. van de grote, met een gouw bandje, die allenig de meheren uit de stad roken. En wat zeit die Antoon teugen ons: Vat 'n segaar en steek d'r nog een in je zak, dan heb je mergen op de reis ok nog wat. Jaat, die ouwe Poldersloten, die deë veul goeie daden. Vrouw Knop is reeds van haar verwondering bekomen. Ze grijpt de kist Van Zijlst en zet deze in de la van het kammenet. De begerige ogen van Rinus kijken haar na.

Dit is echter niet naar de zin van baas Knop. Hij wil in goeie daden toch niet onder doen voor zijn voorgangers op het Rijn-

hoefke. Hij staat op, trekt een andere la open en haalt er twee sigaren uit, wel wat zwarter dan de Van Zijlst, maar toch even groot van stuk.

— Hier, steek op. Die andere bennen van dat jongie en niet van mijn.

— Neen, ze bennen van u. U hebt ze toch van ons gekregen — merkt Jan verwonderd op.

— Ssst, kijk jij maar plaatjes, Jan — stopt vrouw Knop zijn mond. Jan kijkt verbaasd, eerst naar de vrouw en dan naar den boer. Waarom zou baas Knop zeggen, dat ze van hem waren. Hij had ze toch zelf van hem gekregen. Of... zou die ze soms liever allemaal zelf oproken, omdat hij ze gekregen had. En sigaren, die hij zelf gekocht had, gaf hij weg. Wanneer hij dus een man was en hij kwam bij baas Knop op visite, zou Knop er een uit 't kistje nemen en hij een uit 't kammenet. Kijk, die vent met dat rooie haar; als die praatte, kwam er iedere keer een stoot rook uit zijn neus en uit zijn mond. Net als bij de pijp van een motorboot, je hoorde het tuffen en iedere keer kwam er ook een tuf rook uit. Nou scheidt hij er uit. Hij kijkt naar baas Knop, die praat tegen Jas: — ...enne weunen julder nou in een kermiswagen of weunen julder, zogezeid overal en nergens.

— Neent, zeit Jas, — Ik weun niet in een wagen, want getrouwd bin ik niet. En 't is net zo as je zeit, me weunen overal en nergens. Me trekken met onze negotie het hele land deur en slapen in een logement of bij onze vrinde, zoas de ouwe boeren van 't Rijnhoefie ok vrinde van ons wazzen. Vroeger bin ik wel eens getrouwd geweest, maar 'k bin vort gegaan. Van vrouwen, neent, daar houw ik nie van. —

— Staat je anders niet mooi, een vrouw allenig te laten zitten, misschien wel met 'n hele barg kleine kindertjes — merkt vrouw Knop scherp op.

— Krek zo, ik docht zo net eender — zeit Hein Knop en knikt.

— Jaat baas, jij bint getrouwd met een goed frommes en dan

„Staat je anders niet mooi,” zei Neel.

ken je makkelijk praten, maar as je getrouwd was met 'n wijf as ik hadde, zou je wat anders zeggen. — Zo, was dat zo'n serpent van 'n wijf? — vraagt Knop belangstellend.

— Serpent van een wijf, 'n beest was 't gewoenweg. Ik hadde een kroeg an de dutse grens en me zake gonge goed. Toe kwam d'r een smokkelaar in me café, die meer verdiende as ik en die vint brocht wel eens een kettinkie voor d'r mee. Op 'n avond zag ik ze samen in 't schuurtje gaan. Ik wier zo valsig, dat ik 'n stik hout nam en d'r 'n flinke slag op d'r kop sloeg. Ze gaf een grote gil en hieuw gelijk d'r gezicht dicht. Uit d'r hoofd bloeide ze as een verken, dat gestoken wordt. Ik docht, Jas, nou hei je je vrouw doodgeslagen en nou ga jij de bak in. Jaat, baas, je zel 't niet geloven, maar ik schrok zo, dat ik nog harder in 't bos holde as 'n angeschoten wezel. Toen bin ik gaan zwerreve en na een half jaar kwam ik weromme. Een ander weunde in mijn zaak. Me wijf was bijgekomen, en met me eigen lieve centen en de smokkelaar was ze hem gesmeerd, vertelde die vint. Ok zeit hum, dat de politie me zocht wegens moordanslag. Vrouwen is 't ongelok in de wereld. Nou bin ik met de negotie begonnen en as 't niet zo'n slechte tijd was, zette ik een zaak op. Maar de ervaringe hebben me voor grote zake lamgeslage en zo ken ik er ok van kommen.

— Krek zo, dat docht ik ok, maar jij heit heel wat meegemaakt, man.

— Maar jij, jij bin nog een jonge sterke kerel, waarom werk jij niet? vraagt vrouw Knop nu op zachter toon aan Rinus, die een armoedig gezicht tracht te trekken, omdat hij ziet dat Jas medelijden heeft op weten te wekken bij de eenvoudige boerenmensen. Jan Gerrits zit er bij en tuurt naar Jas, die

zelf ontroerd is geworden door zijn eigen verhaal. Af en toe veegt hij met zijn zwart ingegroefde hand langs zijn neus om een druppel water weg te vegen. — Jaat vrouw, — zeit Rinus, — Ik heb een vrouw en een jongie. Een bietje kleinder dan dat jongie van julder. Julder jongie is sterk en gezond en as ik er zo naar kaik, geloof ik, dat het later een flinke boer worren zel. Dat jongie van mijn heit zweren op z'n ogies. Die ken z'n eigen moeder nog niet eens zien. En as die wil gaan staan om bij zijn moeder te gaan eten, valt hij zo maar om, want allebei zijn pootjes binnen lam. Zijn moeder is ook niet sterk. Nou trek ik het land door om brood voor die twee erme minsen te verdienen. Dat gaat niet makkelijk, want 't is een kwaaietijd. — Maar jij kin toch wel wark krijgen, zo'n grote sterke kerel van teuge de dartig, — zeit baas Knop in eens.

— Neent baas, d'r is geen mins, die wark voor mijn heit.

— Niemand wark voor jou, zo'n sterke kerel, — vraagt Knop verwonderd.

— Neent, baas, geen mins ken mijn gebruike.

— Nou, dan ken je bij mijn mergen hout gaan kappen. Dan geef ik jou 'n kwartje per uur. Ik dink, dat je er bekend een week over werk heit, dan hei je toch een aardig geldje verdiend. Me beginnen mergenochend zes uur.

— Jij bin nog eens een goeie vint, baas Knop, me vrouw most 's weten dat er nog zulke beste minse op de wereld benne. Daar zou ze van opkikkeren, — verklaart Rooie Rinus met een dankbre grijs om zijn mond.

— Krek zo, dat docht ik al. 'k Bin altijd blij, als ik erme minse helpen ken — zeit Hein Knop. In zijn eigen lacht hij. Dat is weer een voordeeltje. Kompier, de boomrooier, vroeg drie guldens per dag en dan warkte die ok maar acht uur. Dat was dus per dag een gulden verdiend en dat is in een week zes gulden. 't Was toch niet zo stom, dat je zulke mannen binnen liet. Voor zes guldens kost zijn vrouw best

een poos zuur kijken.

— As julder nou mijn je lucifers geven, dan zel ik je de weg wijzen — zo — Krek zo, leit ze daar maar neer. Kommen julder nou maar mee.

— Welteruste vrouwe en jongie, — zeit Jas.

— Welteruste saam, — zeit Rinus, — tot mergen. —

Achter baas Knop sloffen Rinus en Jas door het achterhuis naar de berg, waar ze in het haaggat kunnen slapen. De graaf haalt de boer er uit. Ze mochten er eens in vallen, dan was al het hooi bedorven door het bloed.

De vrouw staat al met Jan Gerrits bij de groepdeur. — Zei maar teuge je vader: vrindelijk dank voor de segaren. Je mag nog eens kommen, hoor. De vrouw bromt nog iets tegen den baas. Hein is niet strijdlustig en monkelt iets van een goede daad. Weinig tijd daarna ligt het Rijnhoefke in stille rust.

Voor de dag aangebroken is, staat Hein Knop reeds bij de slijpsteen. Hij wet de bijl, dan gaat het kappen vlugger. Als de bijl geslepen is, wil hij zijn gasten wekken. Maar hij vindt het haaggat leeg. De heren zijn vertrokken, zonder groet, zonder dank.

Hein Knop bromt. Hij bromt op de vroege morgen, als alles nog vredig ter neder ligt. An zulke minsen ken je niks goeds doen, — bromt hij. Zulke sloebers! Zulk tuig! 't Is misschien goed, dat ze vort binnen. Nou ga 'k maar naar Kompier.

Zes zilveren guldens zweven voor zijn ogen, maar ze dansen van hem weg. Hij kan ze niet grijpen. — Dan wil je een goeie daad doen — moppert hij. 't Is nog zonde van m'n segaar.

't is zonde van m'n segaar.